

ДО КОРЕНІВ РОДУ

Займище — одне з наймальовничіших і найдивніших сіл на Щорсівщині. Побувавши там, уже не зможеш забути ні грайливої прудкої річки, що, ніби дратуючись, то зовсім близько підбігає до осель, то ховається вдалині, ні соковитої зелені прибережного лугу. Уява малюватиме зловісні непрохідні болота, ліс, пішохідний місток, що з'єднував колись монастир з найближчим поселенням (навіть зараз, коли від обителі залишився тільки клаптик землі та назва — «монастирище», тут важко позбутися відчуття таємничості). Згадуватиметься старий поміщицький дім на підгірку, ніби прив'язаний бузковим поясом до Сноу...

Та найбільше вражають у цьому селі люди. Рідко де зустрінеш одразу стільки самотніх, різнобічних талантів, як у Займищі. Ніби відзначене Божим перстом, село саме благословляє найвизначніших з них на вищі злети. Але не бідніє від того, бо не міліє «душі криниця» тих, хто залишається відданим до останнього своїй малій батьківщині.

Г. Т. Лепнюк — один з тих займищан, коріння роду яких, пробившись крізь товщу віків, дало нові пагони, наповнило їх не тільки життєдайною силою, а й тією незрадливою любов'ю, котра повертає в рідні місця навіть з краю світу. Георгій Трохимович пройшов через випробування відстанню. Хоча в душі він ніколи не прощається зі своїм селом, бо впродовж життя збирав по часточці все, що стосувалося його історії. Як найціннішому дарунку, радів кожній новій згадці — про своїх дідів-прадідів. Зібране ним важко назвати просто історичним чи краєзнавчим матеріалом. Це — своєрідний художньо-публіцистичний твір, це — освідчення в коханні, це — наказ внукам і правнукам. Навіть перші сторінки цього оригінального рукопису, що відтворюють штрихи майже 400-річної давності, пронизані теплим, таким, що йде з самого серця, світлом.

...Лепнюки ж з'явилися у Займищі в кінці 1700-х років. Троє братів, за переказами, втекли від кріпосника звідкись із-за Десни і поселилися у цьому благодатному куточку. Один з них працював у самому Богословсько-Миронівському монастирі, інші — мололи зерно, теслярували.

До зими брати спорудили хати, з яких потім вилетіли, окрилившись, нові покоління.

Георгій Трохимович відтворює не тільки життєвий шлях кожного представника цих поколінь, він аналізує, порівнює, зважає, ненав'язливо пересипаючи оповіді про близьких цікавими фактами з життя села. Тут знайдете інформацію і про тих, хто володів Займищем, про побут, звичай далекі часів, цікаві топонімічні дослідження. Адже назва кожного земельного володіння — Блюдне, Дідівщина, Вершини, Зайчиків ліс має свою історію. А самого Г. Т. Лепнюка у селі досі називають Єврахом (від назви урочища Єврахівщина, де син одного з братів-втікачів — Кузьма одержав колись сінокіс).

Втім, прізвиська — це також своя історія. Як тут не згадати відомі слова Гоголя про те, що як приліпить народ комусь слівце, піде воно йому і в рід, і в потомство, понесе він його з собою і на службу, і у відставку, і на край світу. У селі було багато однофамільців, тож Комісаренко, що жили на хуторі, звали Макарами, Борисенки — Лаврінченками, Дорошенки, що оселилися ближче до центру, — Кабрилями (зрозумій без історичного екскурсу, що воно таке!), Павленків — Ковалями, Терещенків — Більчиками.

Зі сторінок цих дбайливо зібраних споменів так і просяться в сьогодення яскраво описані народні свята, обряди, звичаї.

«...Підготовка до Пасхи починалася у четвер, що називався чистим. Напередодні перед іконою ставили посудину з водою. Вранці умивалися або нею, або росою.

Зарання готували домашній сир, варили яйця, фарбували їх у яскраві кольори. Із сиру формували стопочки. На світнанні в неділю несли ці стопочки, яйця, шматочки м'яса і, звичайно ж, паски святити.

Особливо весело і урочисто було у перший день Пасхи. Найпоширенішою серед ігор була гра «в битки», коли били яйцем об яйце. Чиє не тріснуло, той вважався переможцем і забирав у суперника надбиті трофеї. Дід Савостій завжди приходив грати з порожнім кошиком, а йшов додому з повним — йому дивовижно таланило. Поки Миша Гець не підготував для діда сюрпріз — випустив з яйця вміст і залив його воском. Вперше дід Савостій позбувся свого лідерства.

Навіть у дівочі таємниці проникав автор, описуючи їхні ворожіння: «Виходили вночі у двір, знімали з ноги чобіт чи валянок і... кидали через ворота, а потім бігли дивитися: в який бік упав носком, звідти і суджений. Якщо носок показував на свої ворота — що тут вдієш: у цьому році заміж не вийти».

Взагалі, про що б не йшла мова, у автора завжди знаходиться ілюстрація з життя села; іноді пересипана гумором, часто — драматична, хвилююча. Так, наприклад, описана колективізація, що зламала немало доль займищан, в тому числі — і близьких, родичів Г. Т. Лепнюка.

«У березні 1929-го в Займищі був організований колгосп ім. Петровського, першим головою його обрали Івана Мусійовича Полевика. За колгоспом було закріплено 23,5 га землі, йому було передано 90 конфіскованих корів. До колгоспу вступило 26 чоловік з 18 дворів. Господарство спеціалізувалося на вирощуванні зернових, картоплі, льону, конопель. Тих, хто не вступав у колгосп, обкладали підвищеними податками доти, доки вони не витримували; або писали заяву, або кидали все і виїжджали з села. Серед останніх — два рідних дядьки автора. Їхні долі — поневір'яння відірваних від землі хліборобів — теж знайшли місце на сторінках цього незвичайного родоводу, що писався впродовж багатьох років.

Що водило пером автора? За його щирим зізнанням — бажання розказати своїм дітям, їхнім нащадкам правду про пращурів, не дати забути їм джерел роду свого, напоїти їх любов'ю з тих джерел — щоб довіку пишалися своїм минулим.

Георгій Трохимович немало жив за межами Займища — цілина, чверть віку військової служби віддалили його від батьківської хати, що на перехресті доріг біля кладовища. І в той же час він наче і не покидав рідних місць, де починав свою «кар'єру» свинопасом, де на все життя полонила його пісня, де він знайшов свою єдину і неповторну любов.

Багато хто з жителів району знає його як чудового соліста відомого далеко за межами Щорсівщини фольклорного колективу «Спадщина», як зразкового сім'янина і просто добру людину. А в своєму творі він розкривається ще й як громадянин, син держави, що дбає про її завтра.

Г. Т. Лепнюк мріє видати зібране невеличким тиражем — для своїх близьких. Але, думається, з ним із задоволенням познайомилося б і ширше коло читачів.

Марія ІСАЧЕНКО,
журналіст
м. Щорс.

ПРИЩЕПЛЕНА ГІЛКА

[Євреї в архівах ВЧК — ДПУ — НКВС — КДБ по Чернігівській області]

Років п'ятнадцять тому в Чернігівському УКДБ задумали створити музей славної історії органів радянської держбезпеки. Прийшов на оглядини один із вищих місцевих партначальників, походив біля стендів з фотографіями і сказав: «А на прізвище ви звернули увагу? Ні до чого нам розпалювати антисемітські настрої».

Справді, перелік співробітників органів правопорядку 20 — 30 років по Чернігівській області рясніє одноманітними прізвищами. Українські прізвища, особливо такі козацькі, як Товчи-Гречко чи Тягнирядно, виглядають вкрай екзотично. Є кілька прізвищ із закінченням на «ко», однак до деяких із них варто поставитися з недовірою: скажімо, в своєму листі до автора цих рядків професор Вільного українського університету Петро Васильович Одарченко, репресований 1929 року в Ніжині, стверджує, що слідчий ДПУ Тимошенко, який вів його справу (12800-ПФ), насправді був євреєм.

Непропорційно активна участь новоспечених «інтернаціоналістів», захмелених нечуваними досі можливостями, в утвердженні нового більшовицького порядку незалежна. Як, зрештою, незаперечний факт, що більшість євреїв жила своїм життям: згуртувавшись у ті чи інші, здебільшого юнацькі та дитячі товариства, випускали рукописні журнали, стінгазети, вивчали іврит, прищеплювали своїм членам трудові навички, готували до виїзду на землю предків. Широко практикувався збір коштів у різні фонди: для допомоги заарештованим членам організацій, для набуття спеціальних фахових знань, для господарчих потреб, екскурсій, оздоровчих виходів на природу, проведення національних свят, обрядів тощо. Більшовики, вибиваючи з-під ніг населення будь-яку можливість ідейного, конфесійного чи тим більше національного єднання, вживали рішучих заходів, повною мірою й до євреїв. Так, 1 березня 1925 року двотижнева газета «Мерказа» Трудової партії Цейрей-Ціон повідомила, що вслід за ув'язненням на Україні з першого на друге вересня минулого року близько восьми тисяч членів сіоністських угруповань, знову почалися масові арешти в різних місцевостях Союзу (16404-ПФ). У ніч на 1 серпня 1926 року, згідно з циркулярним розпорядженням ДПУ УРСР від 23 липня 1926 року, окравідділ ДПУ провів у Ніжині, Носівці, Козельці масові обшуки. Вилучили 170 найменувань «сіоністських» книг, журналів, статей, інструкцій, звітів, протоколів, листів. За ґратами опинилися майже всі активісти — здебільшого молодь (16215-ПФ). У цей самий час прилуцькі чекісти бе-